

מאוצרות הפרשה

האם זה הזמן לשיר? האם אלו קטעי תפלה שיש מקום לומר אותם במנגינה? רבי גואל אלקריף שליט"א משיב על השאלה הזו – בשאלה נוספת: ביום הכיפורים אנחנו אומרים שוב ושוב י"ג מדות של רחמים. רבי חיים פרידלנדר זצ"ל מסביר בספרו "שפתי חיים" שיי"ג מדות של רחמים דומות למכונת שתיה המופעלת על ידי לחצנים. אתה לוחץ על הכפתור הראשון – ומקבל מים. אם תלחץ על השני – תקבל מיץ. בכפתור השלישי יצא לך משקה ממותק. כך – להבדיל י"ג מדות של רחמים, כל מדה מיי"ג המדות שאדם אומר אותה ומשתדל להדבק בה, כביכול "מפעילה" אצל הקב"ה אותה מדה. כנגד זה הקב"ה נוהג עמו במדה זו של רחמים. כשגמלת למישהו חסד גדול, אזי 'לחצת' על הכפתור של מדת 'א-ל', מעתה גם הקב"ה יעשה אתך חסד. אם רחמת על הבריות, הפעלת את 'הכפתור' של מדת 'רחום'. נתת למישהו שאיך מכיר מתנת חנם, כביכול לחצת על הכפתור של 'חנון'. על אחת מיי"ג המדות מופעלת, כאשר האדם נוהג במדה דומה ומדבק במדותיו של הקב"ה. לפי זה קשה – אחת מיי"ג המדות של רחמים היא מדת 'ואמת'. מי שנוהג במדה זו – יזכה שגם מן השמים ינהגו אתו מדה כנגד מידה באמת. מה פרוש שיתנהגו אתו באמת? לכאורה נדמה שהכוונה היא, שה' יתן לו בדיוק את מה שמגיע לו. אם הוא התפלל, ובאמצע 'טיילו' מחשבותיו הרחק – תפלתו לא נחשבת תפילה. אם הוא משתדל לכבד הורים, אך לא תמיד מצליח – הוא לא נחשב למכבד הורים. לפי זה מדת 'אמת' היא כלל לא מדה של רחמים, ואם הקב"ה ינהג אתנו במדת האמת, ויתן שכר רק על מצוות מושלמות, נהיה כולנו בבעיה אמיתית. אלא, שיש לנו טעות בהבנת המושג הזה. מדת האמת פרושה, שה' נתן על מצוה שכר שהוא פי חמש מאות מאשר העונש על עברה. לדוגמא – מי שעבר עברה, שראוי לו לקבל עליה עונש של הפסד מאה שקלים, אם יקיים מצוה ישלמו לו חמש אלפים שקלים – פי חמש מאות. והנה, כאשר חוזר האדם בתשובה שלמה, ודונות הופכים לזכויות, נמצא כי על כל עבירה ועבירה אמור להפסיד ולהעניש עליה, יקבל שכר פי חמש מאות כאשר ישוב עליה בתשובה. כלום אין זו סיבה מספקת לשיר בעת שמתודים על העבירות? האם אין אנו צריכים להיות מאושרים, בעת שאנו אומרים וידוי וחוזרים בתשובה? (מתוך הספר החדש "מגיד מראשית – הימים הנוראים לדרשן הצעיר". נאה דורש)

"אנו רעיתך ואתה דודנו"

בפיוט הנורא ליום הכיפורים "כי אנו עמך", אומרים לקראת הסוף "אנו רעיתך ואתה דודנו". לכאורה – שואל הגאון רבי יעקב רוזנטל זצ"ל, בעל 'משנת יעקב' – המקבילה של רעיתך היא 'אישנו' ולא 'דודנו'? ואיזה מפרק לה: מונח כאן עומק! הגמרא בגיטין (זו.) שואלת מפני מה תיקנו זמן בגיטין? אומר רבי יוחנן שמא יחפה על בת אחותו. פירש"י: "משום בת אחותו. והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא תיחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידין עליה בבית דין מוציאה גט ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה".

ומדוע לא חששו כך בסתם אישה? משום שפשוט שהוא כועס עליה ולא יסייע בידה להינצל מן העונש באמצעות גט מוקדם. אמנם בבת אחותו חיישינן שהקירבה המשפחתית של היותו דודה תגבר על הכעס ותגרום לו לסייע בידה. אמור מעתה: אם המקבילה של 'רעיתך' היתה 'אישנו' לא היה לנו מה לקוות, שכן 'בגדנו' ומי ירחם עלינו? אמנם, מאחר ש'ואתה דודנו' תקוותנו שה'קירבה' תשכיח את הכעס ותחוס ותרחם עלינו להצילנו! (מוסף ש"ק יתד נאמן)

אשיב נקם לצרי (לב, מא)

אומר רש"י שמכאן ילפינו שאפי' אחרי שהקב"ה זרק את החץ הוא יכול להשיבו. ובשונה ממידת בשר ודם. והחסבר הוא דהנה איתא בתענית כ"ט. ששריפת בית המקדש התחילה בשלהי תשעה באב ועיקר הדליקה היתה ב' אב. ואמר רבי יוחנן אילו הייתי באותו הדור הייתי קובע את הצום ל' באב. ויש להקשות ע"ז הא ר"י בעצמו ס"ל אשו משום חיציו, ומבאר הנימוק"י שכמו חץ ברגע שיצא מידו נגמרה המלאכה ה"ה באש ברגע שהדליק נגמרה מצידו כל פעולת ההדלקה. וא"כ אילו דברי רש"י היה קשה על רבי יוחנן מדוע היה קובע את הצום לעשירי הרי אשו משום חיציו, וממילא התחלת הדליקה כבר קבעה שהמלאכה נגמרה בתשיעי וא"כ הזמן לצום הוא בתשיעי? ולפי רש"י כאן ניחא, כיון שרק בבשר ודם נאמר הדין שכשהחץ יוצא מידו א"א להשיב, משא"כ אצל הקב"ה אפי' כשהחץ יוצא מידו הוא יכול להשיב, והרי את ביהמ"ק הקב"ה שרף בעצמו כדאיתא בב"ק ק"ס: לפיכך אמר ר"י אני הייתי קבוע זאת לעשירי. (האדמו"ר רבי משה מבאיאן הי"ד)

יום כיפור

דברים נוראים מהמשך חכמה – על אי ניצול היום הקדוש

המשך חכמה (פ' נצבים) כתב על כך דברים נוראים וז"ל: "ולפי זה תסמר שערות אנוש, עד כמה גדול החשבון, שביום שאין השטן שולט, וגם היחיד נענה, ונקל לעשות תשובה, ובדבר קל יוכל לזכות לחיים הנצחיים, ולהיות אהוב למקום, אם חלילה לא יעשה תשובה, יוכל להיות העונש על העדר עשיית התשובה, כמי שיענש על כל חטאותיו! וכאשר מברך שהחינו, שזה באמת שמחה אמיתית, שהקב"ה נתן יום סליחה לכל פשעי בני אדם להסיר מעליהם השטן, אם לא שב מדרך הרעה, מוטב לו שלא היה היום הקדוש הזה, ומוטב לו שנהפכה שלייתו על פניו בערב יום הקדוש הזה! כי ביום הזה הכפיל עונשו לכלי קץ, בעונש חשבון העדר התשובה, ועל זה ידון כל הדוים!"

המשך חכמה אומר דברים נוראים ומחרידים, אם אדם לא יעשה תשובה הוא מכפיל את עונשו לכלי קץ, ומוטב לו שנהפכה שלייתו על פניו בערב יום הכיפורים!

ר' איצ'לה בלור היה אומר: ביום הכיפורים יש ים של רחמים, אך צריך זהירות שלא נטבע בו! (עבודת ימים הנוראים)

השמחה והשירה בעת הוידוי

ילד שובב שיחק בכדור, ובטעות שבר את החלון בבית השכנים. הוא עולה כדי להתנצל ולבקש סליחה. "מדוע שברת?" שואל השכן במבט חמור סבר. הילד מתחיל לשיר: "שברתי את החלון, אבל אני מבקש סליחה... אנחנו היינו 'מאשפזים' אותו ונותנים לו טפול נפשי! מאימתי שרים כאשר מבקשים סליחה?!... אם אכן זו בקשת סליחה אמיתית, צריך לבקש אותה בדמעות בעינים ולא בשירה. והנה אנחנו נמצאים בבית הכנסת באמירת הסליחות ופוצחים בשירה: "אדון הסליחות, חטאנו לפניך, רחם עלינו". האם זה המקום לשיר? הרי זה הזמן לבכות – "אבינו מלכנו חטאנו לפניך, אבינו מלכנו רחם עלינו". מה פשר אותה שירה? לא רק הספרדים שרים בעת בקשת הסליחה, גם האשכנזים מנגנים את הוידוי "אשמנו בגדנו". כאשר אומרים: "ועל כולם אלוה-סליחות סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו" מנגנים זאת במנגינה. דבר פלא הוא,

לעתים רק בראיית התמונה המלאה רואים שמשפטי ה' אמת

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא" (דברים פרק ל"ב פסוק ד')
 מלשון הפסוק נראה שיש כאן לכאורה מילה מיותרת. הרי יכלה התורה לכתוב "כי דרכיו משפט", ומדוע הוסיפה את המילה "כל", "כי כל דרכיו משפט", מה באה מילה זו לרמוז לנו? את ההסבר לכך, נבין על פי המעשה הבא:

זמן רב חיפש ר' משה הגביר מעשירי פולין שידוך הולם לבתו כלילת המעלות. הצעות רבות זרמו אליו מרחבי המדינה ומחוצה לה, אך כולן נפסלו מסיבה זו או אחרת. והנה למרבה הפלא ההצעה שנשאה חן בעיני הכלה ומשפחתה באה דווקא מ...מצרים. היה זה עלם חמודות, תלמיד חכם בעל מידות טובות. מסובב הסיבות הוליך את הבחור המצרי לפולין, וכך נוצר השידוך עם בת הגביר, כאשר כיאה וכיאות לו, התחייב ר' משה לתת דמי נדוניה בסכום אגדי.

החתונה עצמה נערכה במצרים ברוב פאר והדר ובהשתתפות קהל רב מאוד. גם משפחת הכלה יוצגה בה בכבוד על ידי מספר לא מבוטל של אורחים שעשו את הדרך הארוכה מפולין למצרים. בתום שבעת ימי המשתה שבו האורחים מפולין לארצם, ואילו החתן והכלה נותרו בארץ הנילוס. לא חלפה שנה מליל הכלולות והנה שוד ושבר: הכלה הצעירה נפטרה פתאום והותירה את הבעל הטרי ומשפחתו המומים וכואבים. בכיו של החתן הטרי על קבר רעייתו הרקיע לשחקים.

חלפו כמה שבועות, ויום אחד הגיע אל החתן האלמן מכתב מחותנו ר' משה, שבו נתבקש להחזיר לו את כספי הנדוניה. החתן הסתמך על תקנה שתיקן רבינו תם ועמו חכמי ישראל נוספים, ולפיה אין הבעל יורש את אשתו אם נפטרה בתוך שנה לנישואיהם, תקנה שהתקבלה ברוב קהילות ישראל. בדק האלמן הצעיר את צדדי ההלכה והתברר לו כי תקנה זו נתקבלה רק בקהילות אשכנז, אך לא בקהילות ספרד. הוא הריץ מכתב תשובה לפולין שבו טען כי בהיותו בן קהילת ספרד שבמצרים, אין הוא חייב להחזיר את דמי הנדוניה שקיבל ביושר ובדין. אך כנגדו טען חותנו הגביר כי בעניין זה יש ללכת אחר מוצאו של נותן הנדוניה, והרי הוא בן קהילת אשכנז.

פנה ר' משה אל כמה מגדולי ישראל בפולין, ביניהם היה גם הגאון הנודע רבי שלמה לוריא-המהרש"ל, והם אישרו בכתב את צדקת תביעתו. משהיה בידו מכתב חתום, החליט ר' משה לצאת בעצמו למצרים, ולאחר טלטולים רבים הגיע, פקד את קבר בתו, ופנה לטפל בעניני הכספים. הוא נפגש עם גדולי התורה בקהילות מצרים והראה להם את פסק הדין שבידו, אולם טענותיו לא נתיישבו על דעתם של דיני מצרים, אשר שבו וקבעו כי תקנתו של רבנו תם איננה תקפה בארצם. אחד החכמים, רבי מנצור שמו, ראה בצערו של ר' משה והדבר נגע לליבו. "שמע נא לעצתי" אמר לו. "איש קדוש ומופלא התגורר עד לא מכבר בתוכנו, הלא הוא רבי יצחק לוריא-האר"י הקדוש. ידיו רב לו בסתרי התורה, ובטוחני כי בחכמתו ובקדושתו ידע להשיא לך עצה נכונה".

לאחר כמה ימים דרכו רגליו של ר' משה הגביר על מפתן ביתו הצנוע של האר"י בצפת. הוא גולל בפניו את סיפור אסונו ופירט את סיבת בואו. כשסיים לדבר, נתן בו האר"י מבט מלא רוח וחמלה, "עצתי לך היא כי תוותר על הנדוניה" אמר. ר' משה קיבל עליו את הדין, אך ביקש מהאר"י שישביר לו את סיבת הדבר. פניו של האר"י הרצינו, והוא פתח בסיפור:

"לפני עשרות שנים הפליגו באונייה שני סוחרים גדולים שהיו ידידי אמת. בדרך נגנב צרורו של אחד הסוחרים ובו סכום כסף רב. הוא נותר בחוסר כל. ידידו הטוב בא לעזרתו והציע לו הלוואה גדולה. "בינתיים תוכל לסחור בכסף ולהרוויח, וכשתשוב לביתך תחזיר לי את ההלוואה" אמר לו, וחבירו הודה לו וקיבל את ההלוואה.

"לאחר מכן נפרדו דרכיהם, והשניים לא התראו זה עם זה שנים רבות, עד שהלווה נפטר לבית עולמו, וכעבור זמן מת גם המלווה. בבית דין של מעלה נפגשו נשמות השניים, ודבר ההלוואה שלא שולמה צף ועלה. נגזר כי השניים ישוּבו לעולם הזה כדי לתקן את המעוות, נשמתו של המלווה התלבשה איפוא בגוף החתן ממצרים, ואילו נשמת הלווה- בגוף בתך הכלה הצעירה מפולין. הקב"ה סובב את הדברים שהכלה תיקח לה לחתן דווקא צעיר מקהילת ספרד, שכן רק כך היה הכסף יכול לשוב לידי בעליו. לאחר שהכסף הגיע לבעליו, תם למרבה הצער גם תפקידה של הכלה בעולם..."

ומכאן נבין את ההסבר לדבר:

היות ובדרך הטבע לא תמיד ניתן לראות את התמונה המלאה, הוסיפה התורה את המילה "כל" כדי שנדע שגם אם לא הכל מובן לנו על פי ההסתכלות בעיני הבשר שלנו, אך הקב"ה הצופה את כל הדורות מראש, עושה הכל בחשבון מדוייק ומדוקדק, כך שאם נחבר את כל הפרטים נראה שהכל צדק ואמת. "הצור תמים פועלו, כי כל דרכיו משפט".

וכפי שאמר נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה בתהילים (פרק י"ט פסוק י') "משפטי ה' אמת צדקו יחידיו". רק כאשר מחברים יחד את כל חלקי הפאזל ומגלים את התמונה המלאה, אז אכן נבין גם אנו אל נכון שכל דרכיו של הקב"ה מחושבים במשפט. (מאוצרותיו של הרב מרדכי פריינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

קנה מפטיר יונה ומכרו לחברו

שאלה: קנה מפטיר יונה במאה שקל, האם יכול למכרו לחברו בחמש מאות שקלים? יסוד השאלה הוא, א. האם הוא בעלים למכור את העלייה. ב. האם יש בזה משום אונאה. תשובה: איתא בשו"ע (סי' קנ"ג י"ב) מי שקיבל מצוה מהקהל לא יכול למכרה לאחר, עיי"ש. וכתב הט"ז שזה מיירי שהקהל כיבדו בחינם, אבל אם קנה מהם בדמים, הרי זה ככל קנין בעלמא ויכול למכרו ויכול להחזיקו לאחר (משנ"ב שם סי' ע"ו), ולפי"ז בנר"ד אם קיבל מפטיר יונה בתור הכרת הטוב מהקהל, כגון שהיה ש"ץ או דבר אחר, לא יכול למכרו, אבל בנר"ד שקנה מפטיר יונה, יכול למכרו לאחר. ב. בנרדון אונאה לגבי מצוות לא שייך אונאה כלל, שהרי אין לזה מחיר כלל, שהרי יש בתי כנסיות שמוכרים מפטיר יונה במאה שקל, ויש שמוכרים בחמשת אלפים דולרים או יותר, וא"כ לא שייך בזה אונאה. (הרב יא. דיני שליט"א)

חידה שבועית

פַּעַם הָיָה לְרַבֵּהּ פֶּי יְרוּשָׁלַיִם רַבִּי שְׂמוֹ אֶלְפִינְסְוִי סֵלֶנְט אִישׁ שֶׁתַּבְּעָה אֶת חֲבֵרָתוֹ לְדִין תּוֹרָה, וְכֵן הָיָה סִפְרָה, אֲנִי אֶמְלֵא תִּקְוָה עַל צִיּוֹת כְּבִיסָה, וּבְסִיוֹם הַנַּחְתִּי הַכֹּל הִסְלַסְתָּה וְנִכְנַסְתִּי לְבֵיתִי, כְּשֶׁחֲבֵרְתִּי אֲנִי מְלַמֵּד שֶׁכִּנְתִּי חֲמֵדָה לֵךְ אֶת כָּל הַסְּלַסְתָּה וְלִקְחָה לָאֵת לְאַצְמָה, וְאֵילֵךְ חֲבִירָתִי טוֹאַנְתָּ לְהַדְרִים הַכְּבִיסָה פֶּי וְהָיָה סֵתֵם מִתְּנַפְלֵת עָלַי וְהַמְצִיא מְחִירוֹ עָלַי הָרְאִיָּה. רַבִּי שְׂמוֹ אֶלְפִינְסְוִי חָדַד עֵין רֵאָה שֶׁנִּכְרִים דְּמֵי הָרְאִיָּה כְּאֵמֶת, אִךְ הַדִּין לֹא מֵאִפְסֵר לְהַצִּיא מִיָּדָה פֶּי הַשְּׂנִיָּה, מֵהַ עֵשֶׂה הַשְּׂבִיב לְהוֹכִיחַ לְעֵין כָּל הַשְּׂנִיָּה לְדוֹקְדָתָּ?

תשובה לחידה: לגבי להנות ממנו ע"י שסומן לו כלי וכדו', דביו"ט אסור כי הוקצה למצוותו. אבל בשבת שרי כי שרינו לצורך גופו ומקומו. תשובה לחידה השבועית: קרן.

מזל טוב

מורכו העיר: משפחת משה בלומנטל להולדת הבן משפחות רוקמיל - פרלגר להולדת הבן הנכד משפחות מאיר - חמד - אורשלימי להולדת הבן הנכד הנין משפחת גרינברג להכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחת גרודניצקי להולדת הבן גני הדר: משפחת הנפלינג לאירוסי הבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

פתח תקוה. קצב של עיר, לב של מושבה

היחידה לחינוך חרדי ותרבות מורשת ישראל רמי גרינברג, ראש העיר